

Параниця Н. В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управлінського обліку, бізнес-аналітики та статистики, Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

ORCID ID: 0000-0003-3682-4979

e-mail: n_paranitysa@ukr.net

Чубенко В. Ю., магістрант кафедри банківської справи та фінансового моніторингу, Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

Проблеми та напрями вдосконалення банківської системи України

Анотація. Розглянуто та охарактеризовано ряд проблем сучасної вітчизняної банківської системи України, що виникають у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Запропоновано вирішення цих проблем, що дозволить підвищити стійкість банківської системи, дасть можливість суттєво збільшити роль банківської системи в економіці, сприятиме розвитку кредитних відносин кредитних організацій з реальним сектором економіки. Запропоновано напрями удосконалення банківської системи та визначено їх основні критерії, серед яких: зниження системних і кредитних ризиків банківської діяльності, вартості банківських послуг, збільшення термінів і зниження вартості залучених банками ресурсів, підвищення якості власних коштів (капіталу), скорочення витрат кредитних організацій. Комплекс заходів підвищення стійкості банківської системи розділено на блоки: фінансовий, податковий, організаційний, кадровий, економічний.

Ключові слова: банківська система; кредитування; банківські ризики; проблеми банківської системи; економічний розвиток.

Paranytsia Nadiia, PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management Accounting, Business Analytics and Statistics, University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, Ukraine

Chubenko Vladyslav, Master of Department of Banking and Financial Monitoring, University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, Ukraine

Problems and Directions of Improvement of the Banking System of Ukraine

Abstract. Introduction. The banking system plays an important role in ensuring the conditions for the real creation of the market mechanism. It is part of a single economic organism, concentrating huge sums of money, serving the current production needs and investment needs of enterprises. The banking system, being one of the most important links in the economy, influences the life of society as a whole. Not only does it ensure cross-sectoral and inter-regional redistribution of monetary capital, but it is also a key element of the settlement and payment mechanism of the country's economic system.

Purpose. Important components of solving banking problems are: reduction of systemic and credit risks of banking activity, cost of banking services, first of all credit, for the real sector of economy and population; increasing the timing and reducing the cost of resources attracted by banks; improving the quality of own funds (capital), reducing the costs of credit institutions, primarily due to the unjustified administrative burden placed on banks. To ensure the sustainable development of the banking system, a number of problems need to be addressed: low capitalization of the banking system; high credit risks; dominance of short-term liabilities in the resource base; the level of protection of creditors whose claims are secured by collateral does not meet the requirements of international practice; the inability of commercial banks to build a quality resource base; unmet economic need for credit and banking services; the level of trust in financial intermediaries; industry specialization of commercial banks; banks' passive lending policy; it is difficult for banks to perform a redistributive function; the colossal cash flow in cash, outside the banking system; domestic banks occupy rather modest positions in the world in terms of capital size and assets value.

Conclusions. The banking system is the most important link in the economy, which has a huge, versatile impact on society. It concentrates the enormous amount of money that it redistributes between industries and regions.

Results. It has been argued that solving these problems will increase the stability of the banking system, will significantly increase the role of the banking system in the economy, will facilitate the development of credit relations of credit institutions with the real sector of the economy. Proposed measures to increase the stability of the banking system, which can be divided into the following blocks: financial, tax, organizational, personnel, economic.

Keywords: banking system; lending; banking risks; problems of the banking system; economic development.

JEL Classification: E50, E58, E59, G21, G24.

Постановка проблеми. Важливу роль у грошові капітали, що обслуговують поточні виробничі та інвестиційні потреби підприємств. Банківська система, будучи однією з найважливіших ланок економіки, здійснює вплив на життєдіяльність забезпеченні функціонування ринкового механізму та інвестиційні потреби підприємств. Банківська система, будучи однією з найважливіших ланок економічного організму, в якій сконцентровано економіки, здійснює вплив на життєдіяльність

суспільства в цілому. Вона не тільки забезпечує міжгалузевий і міжрегіональний перерозподіл грошового капіталу, але є ключовим елементом розрахункового та платіжного механізму господарської системи країни. Від стану банківської системи залежить розвиток економіки, в умовах реформування економіки банківська система України ще не реалізувала своїх стимулюючих можливостей. Її економічний потенціал використовується неповною мірою та істотно залежить від виробничої діяльності і фінансової бази суб'єктів економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу проблемі удосконалення механізму функціонування банківської системи приділяли такі економісти: В. Герасименко, М. Діба, Ж. Довгань, В. Коваленко, Є. Осадчий, Р. Слав'юк, М. Козоріз, В. Пила та інші. Недостатньо дослідженим залишається питання чіткої актуалізації напрямів удосконалення банківської системи як фактору підвищення ефективності національної економіки.

Формулювання цілей дослідження. Метою написання статті є дослідження проблем сучасної банківської системи України та формування комплексу заходів, спрямованих на розв'язання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток економіки та банківської системи постійно висуває на порядок денний нові завдання. Основним завданням політики держави щодо банківської системи є створення умов для підвищення її ефективності, зміцнення її ролі в економіці.

Для забезпечення збалансованого розвитку банківської системи необхідно розв'язати цілий ряд проблем:

1. Невисока капіталізація банківської системи призводить до нестійкості банківської системи, труднощів у переміщенні коштів від кредиторів до позичальника тощо.

2. Високі кредитні ризики, обумовлені неефективною структурою економіки, дефектами управління, низькою транспарентністю та платоспроможністю підприємств. Більшість промислових підприємств протягом останніх років відчувають фінансові труднощі. Недостатня платоспроможність – фактор, що визначає високий рівень ризиків при кредитуванні таких підприємств. Крім того, високий податковий тягар змушує підприємства вести «подвійну» бухгалтерію, що не дозволяє банківській установі правильно оцінити його фінансовий стан і розрахувати рівень кредитного ризику. У багатьох позичальників, на жаль, відсутні кредитні історії, а у багатьох підприємств – ліквідні капітальні активи (акції більшості компаній не можуть розглядатися як ліквідна застава, так само як і промислова нерухомість. Останньому, зокрема, перешкоджає незавершеність процесу приватизації земельних ділянок). На стан кредитних ризиків впливає і зниження вимог банків до позичальників у зв'язку з підсиленням конкуренції на кредитному

ринку, відсутня можливість оцінити реальні ризики сьогодні, дефіцит інструментів для розміщення коштів з прийнятним рівнем ризиків і прибутковості.

3. Переважання в ресурсній базі короткострокових пасивів (пасиви терміном понад 1 року становлять приблизно 15% валюти балансу банківської системи. Така невідповідність підсилює ризики кредитування і втрати ліквідності).

4. Рівень захисту прав кредиторів, чії вимоги забезпечуються заставою, не відповідають вимогам міжнародної практики. Складна і непередбачувана процедура судового розгляду в ситуації невиконання позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором. Як показує вітчизняна практика, рішення суду першої інстанції, як правило, оскаржується в суді вищого рівня. У результаті розгляду справа розглядається тривалий термін, протягом якого банк змушений відшкодовувати втрату ліквідності через неповернення кредиту. Відсутність механізмів розшуку боржників за законом про виконавче провадження змушують банківські установи дотримуватися консервативної політики в сфері кредитування [4].

5. Неефективність формування якісної ресурсної бази, тобто дефіцит середньо- і довгострокових пасивів, що стримує розширення кредитування економіки в інвестиційних цілях. Частка довгострокових кредитів (терміном понад три роки) у кредитному портфелі банківської системи становить усього 7,5%.

6. Потреба економіки в кредитних ресурсах та банківських послугах. Попри те, що банківські установи продовжують застосовувати обрану після кризи модель розвитку, виступаючи в якості повноцінних фінансових посередників, які залучають кошти населення і розміщують їх в реальний сектор, підприємства продовжують відчувати брак кредитних ресурсів. Це призводить до того, що найбільші національні компанії змушені залучати кредити в інших країнах. Вітчизняні банківські кредити «працюють» не стільки на збільшення обсягів виробництва та інвестицій, скільки на оздоровлення фінансового стану підприємств: зниження кредиторської заборгованості, поповнення ліквідності і збільшення фінансових вкладень.

Крім того, довгострокові кредитні ресурси отримує, в основному, вузьке коло найбільших підприємств-експортерів. Більшість компаній середнього та малого бізнесу відчувають брак кредитних коштів. Відносний дефіцит довгострокових кредитних ресурсів у базових галузях економіки кожного року зростає. Це обумовлено як недоліками в діяльності самих банків (якість систем управління і внутрішнього контролю, капіталу, обліку та звітності), так і зовнішніми умовами розвитку банківської системи.

7. Рівень довіри до фінансових посередників, у тому числі до банків, є недостатнім. Багато в чому це пояснюється наявністю нерозвинутої системи управління, слабким бізнес-плануванням і

незадовільним рівнем керівництва банків, орієнтацією деяких з них на надання сумнівних послуг та недобросовісну комерційну практику, а також фіктивний характер частини капіталу окремих банків.

8. Неповною мірою реалізовані завдання зміцнення правової бази розвитку конкуренції на ринку банківських послуг, прискорення і підвищення прозорості процедур банкрутства та ліквідації кредитних організацій.

9. Галузева спеціалізація банківських установ. Обслуговування фінансових потоків підприємств, що входять до складу холдингу або конгломерату, що перешкоджає перетіканню ресурсів в галузі, що потребують інвестицій.

10. Пасивна політика банківських установ у сфері кредитування малого і середнього бізнесу.

11. Проблеми з виконанням банківськими установами перерозподільної функції. Це пов'язано з тим, що значна частина фінансових ресурсів зосереджена в обмеженій кількості експортно-орієнтованих корпорацій, які є основними одержувачами і продавцями валюти. Переважно вони зберігають гроші не у вітчизняній банківській системі, а за кордоном, відповідно, там і отримують кредити.

12. У зв'язку з виконанням деяких невластивих банкам функцій, зокрема, здійснення контролю за касовою дисципліною клієнтів, банки зазнають значного адміністративного навантаження. Попри всі кроки, залишається складною процедура консолідації капіталу (злиття приєднання кредитних організацій). Значні сили й час банки витрачають на складання та подання звітності в різні органи.

13. Значний обсяг грошового обороту в готівковій формі (поза банківською системою).

Розв'язання цих проблем дозволить підвищити стійкість банківської системи, сприятиме збільшенню її ролі в економіці, розвитку кредитних відносин кредитних організацій з реальним сектором економіки.

Всі заходи щодо підвищення стійкості банківської системи можна розділити на наступні блоки: фінансовий, податковий, організаційний, кадровий, економічний. Розглянемо необхідні заходи за кожним блоком:

1. Економічний блок підвищення стійкості банківської системи містить дії, спрямовані на зниження інфляції і процентних ставок на фінансовому ринку, забезпечення передбачуваності макроекономічних параметрів, запровадження яких сприятиме зростанню попиту на кредити банківських установ; формування системи, за якої держава на базі структурної і промислової політики визначає пріоритети інвестиційної активності; розробку організаційно-економічного механізму підвищення зацікавленості банків у кредитуванні реального сектору економіки; реалізацію регіональних програм кредитування суб'єктів малого та середнього підприємництва; формування і розвиток

конкурентного середовища на регіональних ринках банківських послуг, на нових економічно і соціально значущих сегментах ринку (споживчий кредит, іпотечне кредитування); створення сприятливих економічних умов для розвитку фінансової стійкості банків незалежно від розміру їх капіталу; розробка державної програми гарантування кредитів підприємствам малого і середнього бізнесу, підприємствам АПК і оборонного комплексу.

2. Організаційний блок містить виключення можливості отримання окремими учасниками ринку банківських послуг необґрунтовано сприятливих умов діяльності на підставі рішень і дій органів виконавчої влади, органів виконавчої влади суб'єктів місцевого самоврядування; спрощення процедури ререєстрації філії іншої кредитної організації до філії іншої кредитної організації; дозвіл відкриття в спрощеному порядку міні-офісів банків у супермаркетах, поштових відділеннях, магазинах; забезпечення умов для розширення форм банківського обслуговування клієнтів кредитних організацій поза місцем розташування кредитної організації.

3. Фінансовий блок містить надання банкам пільг для активізації інвестиційного процесу та виконання ними посередницьких функцій і гарантів іноземних інвестицій; надання державної допомоги або підтримки малим і середнім банківським установам в регіонах, які обслуговують малі і середні господарюючі суб'єкти і поширюють банківські послуги в районах, віддалених від фінансових центрів; створення механізму стимулювання для кредитних організацій, які відкривають філії та відділення у важкодоступних районах і малонаселених пунктах; розробку комплексу заходів стимулювання і заохочення інвестування в банківську систему; забезпечення ефективної державної підтримки інвестиційної діяльності шляхом збільшення обсягів державного гарантування інвестиційних програм і розширення субсидування процентних ставок за інвестиційними кредитами.

4. Податковий блок містить запровадження пільгових ставок оподаткування прибутку банківських установ, який отримано від кредитування реального сектору економіки; звільнення банківських установ від сплати податку на прибуток, якщо прибуток спрямовується на збільшення статутного капіталу; податкове стимулювання рекапіталізації банків.

5. Кадровий блок містить проведення постійної роботи з навчання та перепідготовки кадрів, які займаються складанням звітності за МСФЗ; розробку єдиних освітніх стандартів у сфері обліку і звітності за МСФЗ; розроблення обов'язкових кваліфікаційних вимог до аудиторів, які отримують право підтверджувати достовірність фінансової звітності за МСФЗ [10, с. 68].

Реалізація зазначених заходів дозволить зберегти досягнуті темпи розвитку банківської системи,

забезпечити подальший розвиток та підвищити стійкість банківської системи.

Стіяка банківська система повинна будуватися на наступних принципах: системні (відповідність банківської системи всім вимогам, що пред'являються до поняття системи, як такої; залежність стійкості банківської системи від наявності всіх елементів банківської системи та середовища їх функціонування); правові (адекватне правове забезпечення); збалансованості (функціональна збалансованість банківської системи і здатність її до мобільної адаптації до змін в економічному і соціальному середовищу; збалансованість фінансових ресурсів за термінами та структурі позичальників і кредиторів); інформаційні (відкритість і доступність банківської інформації).

Висновки. Банківська система є найважливішою ланкою економіки, у якій концентрується грошовий капітал, що перерозподіляється між галузями і

регіонами. Банківська система не тільки обслуговує поточні виробничі потреби та інвестиційні потреби підприємств, але є ключовим елементом розрахункового і платіжного механізмів господарської системи країни. Від її стану залежить розвиток економіки і суспільства в цілому. Банківська система – це включена в економічну систему країни єдина і цілісна сукупність кредитних організацій, кожна з яких виконує свої особливі функції, здійснює банківські операції, у результаті чого обсяг потреб суспільства в банківських продуктах має задовольнятися повною мірою.

Отже, для розв'язання проблем банківської системи доцільно розробити механізм підтримки її стійкості, який містить п'ять блоків: фінансовий, податковий, організаційний, кадровий, економічний. Кожен блок містить заходи, спрямовані на підвищення стійкості банківської системи та подальшого зростання ефективності економіки.

Література:

1. Hajols T. N. Banking Theory And Practice. Lovely Professional University, 2013. 251 p.
2. Васильченко З. М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація. М. : Кондор, 2004. 528 с.
3. Владичин У. В. Іноземне банківництво в Україні. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів : Піраміда, 2011. 280 с.
4. Вовчак О. Д. Кредит у системі макроекономічної рівноваги. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 2. С. 28-33
5. Гуцал І. С. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформаційній економіці України: (питання теорії, методики, практики). Львів : ПАТ «Бібльос», 2001. 242 с.
6. Дзюблук О. В. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки. Тернопіль : Вектор, 2008. 324 с.
7. Кузнецова Л. В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектора економіки України. *Економічний простір*. 2008. № 20/1. С. 107-115.
8. Опарін В. М. Фінансова інфраструктура ринкової економіки: концептуальні підходи. *Економіка України*. 2008. № 11. С. 57-71
9. Параниця Н. В. Механізм системної взаємодії банківського та реального секторів економіки. *Держава та регіон*. 2015. № 2. С.109-114.
10. Черкасова С. В. Сучасний стан та перспективи розвитку інвестування в небанківському фінансовому секторі. Львів : Растр-7, 2013. 186 с.

References:

1. Hajols, T. N. (2013). Banking Theory And Practice. Lovely Professional University. 251 p.
2. Vasylychenko, Z. M. (2004). Komercijni banky: restrukturyzacija ta reorganizacija. M.: Kondor. 528 p.
3. Vladychyn, U. V. (2011). Inozemne bankivnyctvo v Ukraini. Ljviv. nac. un-t im. I. Franka. Ljviv: Piramida. 280 p.
4. Vovchak, O. D. (2011). Kredyt u systemi makroekonomichnoji rinvovaghy. *Visnyk Nacionalnogho banku Ukrainy*, 28-33
5. Ghucal, I. S. (2001). Bankivskie kredytuvannja sub'jektiv rynku v transformacijij ekonomici Ukrainy: (pytannja teoriji, metodyky, praktyky). Ljviv: PAT «Bibljjos». 242 p.
6. Dzjubljuk, O. V. (2008). Banky i pidpryjemstva: kredytni aspekty vzajemodiji v umovakh rynkovoji transformaciji ekonomiky. Ternopilj: Vektor. 324 p.
7. Kuznjecova, L. V. (2008). Rolj bankivskogho kredytuvannja u finansovomu zabezpechenni rozvytku realnogho sektora ekonomiky Ukrainy. *Ekonomicznyj prostir*, 107-115.
8. Oparin, V. M. (2008). Finansova infrastruktura rynkovoji ekonomiky: konceptualjni pidkhody. *Ekonomika Ukrainy*, 57-71.
9. Paranycja, N. V. (2015). Mekhanizm systemnoji vzajemodiji bankivskogho ta realnogho sektoriv ekonomiky. *Derzhava ta region*, 109-114.
10. Cherkasova, S. V. (2013). Suchasnyj stan ta perspektivy rozvytku investuvannja v nebankivskomu finansovomu sektori. Ljviv. 186 p.

